

Ružbašské žrodelko

GLORIA IN EXCELSIS DEO

Ročník: IV

Číslo 2/2022

December

Nepredajné

*Krásne sviatky Vianočné,
nech prinesú Vám chvíle radostné.
V novom roku lásku svernost',
a v živote všetkého hojnosť.*

Vám praje starosta obce

Peter Martínek

Mesiac úcty k starším

Mesiac október, ktorý v prírode hýri pestrými farbami babieho leta, je aj obdobím, keď sa vo zvýšenej miere zameriavame na starších ľudí, vzdávajúc úctu ich životu.

Príjemné popoludnie naplnené hudbou a spevom prežili naši skôr narodení občania na Doškolovacom stredisku Jána Budzáka v stredu, 19. októbra 2022. Pozvaní boli aj členovia JDS vo Vyšných Ružbachoch a taktiež poslanci obecného zastupiteľstva.

Po úvodnom slove starostu obce Mgr. Petra Martineka sa seniorom prihovoril predseda OO JDS Ing. J. Barilla. Pre všetkých bol pripravený bohatý kultúrny program, ktorý predstavili žiaci a deti ZŠ s MŠ Vyšné Ružbachy. Na tvárach zúčastnených sa pri pohľade na svoje vnúča, či pravnúča vynáral úsmev, ale aj slzy dojatia.

Príjemné rozhovory a stretnutia pri koláčiku a káve spríjemnila harmonika pána Jendrichovského. Pracovníčky obecného úradu podarovali každému starkému a starkej darček, ktorý im bude pripomínať tento sviatočný októbrový deň.

Slávnostné vyhodnotenie súťaže BABKA, DEDKO 2022

Až 201 prác z 28 škôl prišlo do 21. ročníka obľúbenej súťaže Babka, dedko regiónu Stará Ľubovňa, ktorej hlavným vyhlasovateľom a organizátorom bolo Ľubovnianske osvetové stredisko a spoluorganizátorom Mesto Stará Ľubovňa.

V utorok 13. decembra 2022 popoludní sa v obradnej sieni MsÚ po dvojročnej pandemickej prestávke stretli mladí ocenení autori spolu so svojimi starými či prastarými rodičmi, o ktorých napísali tie najkrajšie a najdojímavejšie vyznania či veselé aj smutné príbehy...

Literárne dielka hodnotila porota v zložení PaedDr. Eva Kollárová, PhDr. Edita Oláhová a Mgr. Katarína Ščigulinská.

Rozhodla o udelení 36 hlavných

cien pre 23 starých mám a 13 starých otcov. Jednou z ocenených bola aj Emma Mindeková, žiačka 5.A triedy Základnej školy vo Vyšných Ružbachoch so svojou babkou Annou Mikovou.

Kultúrny program pripravili žiaci ZUŠ Jána Melkoviča a ZŠ na Komenkého ulici v Starej Ľubovni pod vedením svojich učiteľov.

Ceny odovzdali primátor mesta Stará Ľubovňa Ľuboš Tomko a riaditeľ LOS Martin Karaš. Podujatím sprevádzali Tina Strenková a Ema Fröhlichová. Organizátori vydali zborník najkrajších vyznaní vnúčať starým rodičom.

Mikuláš v našej obci

Dňa 5.12.2022 sme sa stretli s deťmi a ich rodičmi na oslavách sviatku svätého Mikuláša aj v našej obci. Spolu so starostom obce sme rozsvietili vianočnú výzdobu. Deti privolali Mikuláša hlasným skandovaním a ten prišiel so svojimi pomocníkmi – anjelmi a čertami na koči s konským záprahom. Na pódiu pri obecnom úrade si vypočul pesničky a básničky v podaní detí z materskej školy. Mikuláš mal pripravené sladké prekvapenie pre všetky detičky.

Nakoniec sa každý mohol s Mikulášom a jeho pomocníkmi odfotiť. Deti prišli v hojnom počte pred obecný úrad a naše vybudované pódium päť ožilo. Tešíme sa na ďalšie stretnutie.

Ružbašská folklórna spevácka skupina

Len málo dedín sa môže pochváliť zbierkou a zachovávaním folklórneho dedičstva ako naša obec. Vďaka ľuďom, ktorí si ctia tradície a nedovolia, aby upadli do zabudnutia, máme možnosť aj my ostatní, zažívať aspoň časť toho, čím žili naši predkovia. V súčasnosti je trendom preberať všetko zo zahraničia a zaznávať našu kultúru, umenie, o folklóre ani nehovoriac. Pre veľa ľudí je prežitkom a nemoderným žán-

rom hudby. Ale zahraničie nám ho naopak závidí a obdivuje.

Pred pár mesiacmi v našej obci vznikol malý spevácky súbor, ktorého cieľom bolo pripraviť a predviesť sa na folklórnom podujatí, Ružbašské trhy folklóru, ktoré sa už stalo tradíciou a koná sa v našej kúpeľnej dedinke niekoľko rokov. Pásmom typických ružbašských piesní zaujalo nielen domáce publikum, ale všimli si ho aj organizátori,

ktorí dlhoročne pripravujú folklórne podujatia v Starej Ľubovni, a tak sa členovia tohto súboru zúčastnili na akciách ako Slávnosť poľsko – goralskej kultúry v Starej Ľubovni alebo Ľubovniansky jarmok. Za krátky čas svojho účinkovania získali uznanie a možnosť vystupovať s folklórnymi súbormi a spevákmi ľudových piesní s dlhoročnou tradíciou. Je to pre nich veľké povzbudenie a dodáva im elán pri šírení našej regionálnej kultúry, ale aj kultúry našich predkov. Veľkým prínosom v súbore sú mladí ľudia – školáci a týmto článkom chcem vysloviť veľkú vďaku za ich obetavosť a zodpovedný prístup, pretože ich rovesníci už vzťah k folklóru nemajú a táto mládež im je prí-

kladom. My, starší, sme s folklórom vyrastali, bol súčasťou nášho života, ale dnešný mladý človek inklinuje k hudbe dosť vzdalenej od folklóru. Dúfam, že táto zanietenosť im vydrží čo najdlhšie, aby dodávali energiu a boli posilou nášho vzniknutého súboru. Aktivity súboru pokračujú a vzniklo nové pásmo vianočných koľied a vinšov.

Ďakujeme všetkým, ktorí nás akýmkoľvek spôsobom podporujú a uznávajú hodnoty a bohatstvo zachované dodnes.

„Nezabúdajte na kultúru a tradície svojich predkov, lebo to čo oni odovzdali Vám, môžete Vy odovzdať druhým“

Výsledky komunálnych volieb 2022

– starosta a zvolení poslanci

Post starostu obce obhájil Mgr. Peter Martinek (KDH) s počtom hlasov 456, čo predstavuje 68,89 %.

Mgr. Ján Dudjak (Smer – sociálna demokracia, Hlas – sociálna demokracia) získal 205 hlasov, čo predstavuje 31,01 %.

Zvolení poslanci obecného zastupiteľstva:

1. Peter Šutor, NEKA – 458 hlasov
2. Ľudovít Fabis, NEKA – 416 hlasov
3. Ján Gončár, KDH – 370 hlasov
4. Milan Urbanec, KDH – 353 hlasov
5. Mgr. Mária Šlachtovská, KDH – 337 hlasov
6. Jozef Holuj, KDH – 307 hlasov
7. Ing. Mária Fečíková, KDH – 283 hlasov
8. Jozef Nemergut, NEKA – 283 hlasov
9. Matúš Hanečák, KDH – 282 hlasov

Nezvolení poslanci obecného zastupiteľstva – náhradníci:

1. Ondrej Hanzes, NEKA – 259 hlasov
2. Ing. Patrik Grech, KDH – 245 hlasov
3. Ing. Veronika Harendarčíková, KDH – 222 hlasov

Z celkového počtu 1135 voličov zapísaných v zozname voličov sa hlasovania zúčastnilo 666 obyvateľov obce, čo predstavuje 58,68 %.

Tajnička N°11

Keďže sa nám do minulého čísla vošiel škriatok, ktorý nám vymazal časť textu, prinášame vám tú istú tajničku. Hľadá sa názov publikácie, ktorú obdrží výherca tejto tajničky. Vylúštenú tajničku prosím zašlite na mail: info@ruzbasskypramen.sk

1														
2														
3														
4														
5														
6														
7														
8														
9														
10														
11														
12														
13														
14														
15														

1. Slamník	8. Starodávna povinná daň
2. Udrieť	9. Puška
3. Krč	10. Obchod
4. Kus horiaceho dreva	11. Hlava
5. Škaredý	12. Sud - nádoba
6. Nádobka na brúsnu osličku	13. Stolársky stôl
7. Časť kolesa na voze	14. Vyznamenanie
	15. Zámok

Ružbašské vianočné trhy

Štvrtá adventná nedeľa v našej obci patrila Ružbaškým vianočným trhom. Aj napriek silnému mrazu sa priestor pred obecnou úradou a pódiom zaplnilo množstvom ľudí.

Starosta obce Mgr. Peter Martinek privítal všetkých zúčastnených. Podujatím sprevádzala Andrea Bajnóczyová. V programe sa predstavili deti základnej a materskej školy, deti z tanečného krúžku, členovia FS z našej obce zaspievali koledy a na záver vystúpila FS Vrchovina.

Každý si mohol pochutnať na vianočnej kapustnici, ktorú uvaril pán Michal Heban, vianočných koláčoch od členov JDS, sladkom kakau od skautov, čerstvých vianočných obľádkach od pána Martineka či vianočnom punči a čaji.

Ďakujeme všetkým účinkujúcim a organizátorom (zamestnancov obce a sociálneho podniku, členom JDS, miestnym skautov, OZ Ružbašský prameň) ktorí prispeli ku krásnej vianočnej atmosfére, pani učiteľkám, ktoré trávili čas s deťmi a pripravili krásny program, deťom za ich vystúpenie.

Nech aj vo Vyšných Ružbachoch zaznie atmosféra Vianoc! – splnilo sa.

Útulnosť duše

Viete prečo sú Dáni najšťastnejším národom na svete? Pretože majú hygge! A čo je to vlastne hygge? Úprimne, nevedela som, ako sa to vyslovuje, ale na tom predsa vôbec nezáleží. Dôležité je, že ho cítite. Podobne sa vyjadril aj jeden z najväčších filozofov dnešných čias, Macko Pú, ktorý podobne odpovedal na otázku, ako sa správne píše slovo láska. Poradiť si s tým, ako sa vyslovuje, môže byť oveľa ľahšie v porovnaní s tým, ako ho definovať. Práve v tábore môžete zažiť jedinečnosť slova hygge alebo inak povedané s rôznymi vysvetleniami tohto slova ako napríklad "schopnosť vytvoriť pocit blízkosti", "absencia nepríjemného", "útulné spolubytie", "kakao pri sviečkach" alebo moje obľúbené "útulnosť duše". A toto všetko a ešte viac môžeme zažiť každoročne na skautskom tábore, alebo aj celoročne počas rôznych skautských víkendoviek a akcií. Každý tábor sa ma zmocní neopísateľný pocit pri

pohľade na praskajúci oheň sprevádzaný pokojom lesa, tancom strún gitary a úsmevom priateľov.

A čo je teda kľúčom ku šťastiu? Čo tak zapáliť si sviečku a len tak si užiť daný moment? Meik Wiking je riaditeľom Inštitútu pre výskum šťastia, ktorý sídli v Dánsku a od pondelka do piatku majú počas pracovnej doby v kancelárii zapálené sviečky. Nielen vďaka tomu má táto krajina potenciál inšpirovať iné krajiny k tomu, ako zvýšiť kvalitu života svojich občanov. Dánsko si získalo pozornosť viacerých médií najmä kvôli tomu, že sa ocitlo na vrchných priečkach zoznamu najšťastnejších krajín sveta. Je teda možné byť šťastný "len tak pri sviečke"? Okrem faktora sviečok vplývajú na život Dánov ďalšie okolnosti, ale skutočnosť, že majú podľa údajov Európskej asociácie výrobcov sviečok najväčšiu spotrebu sviečok na počet obyvateľov, hovorí sama za seba. Šesť kilogramov spotrebovaného vosku ročne na obyvateľa je celkom dosť. Tak čo? Budú mať aj naše Ružbachy najviac spotrebovaného vosku v okolí? Zapálime si s priateľmi sviečku a doprajeme si "okamžité dánske šťastie"? Čoskoro sú tu Vianoce a práve prichádza čas najkrajších „hygge“ chvíľ s rodinou, partnerom, či priateľmi. Tak len smelo do toho, vezmeme zápalky a škrtnime!

Zo života školy

V školskom roku 2022/2023 máme v prevádzke 9 tried základnej školy, 2 triedy materskej školy a školský klub detí. Základnú školu navštevuje 122 žiakov, z toho 2 si plnia povinnú školskú dochádzku v zahraničí. V materskej škole máme aktuálne 42 detí, školský klub detí navštevuje 22 detí.

Tento školský rok bol už od začiatku bohatý na rôzne aktivity v škole i v škôlke.

Výstava LEGO v Hniezdom

Uvoľnenie opatrení nám dovoľuje v tomto školskom roku obnoviť aktivity pre deti. Naši žiaci sa hneď začiatkom školského roka stali na chvíľu LEGO - majstrami a zúčastnili sa interaktívnej výstavy konajúcej sa pri príležitosti 90. výročia vzniku značky LEGO v Galérii Hniezdne.

Imatrikulácia prvákov

Milou tradíciou v našej škole sa stalo, že prváci svoj veľký deň neprežívajú len začiatkom septembra, ale rovnako slávnostný a významný je pre nich aj akt prijatia za "veľkých" žiakov, čiže imatrikulácia. Tá sa uskutočnila 30.9.2022 v športovej hale. Aby boli žiaci pasovaní za prvákov, museli splniť úlohy, ktoré im pripravili deviataci. Preniesli ich do rozprávky, kde bola unesená princezná. Aby ju oslobodili, museli prekonať prekážky a plniť úlohy. Po splnení všetkých úloh dostali sladkú odmenu a pri slávnostnom pasovaní pani riaditeľkou Mgr. Valériou Pulščákovou, im odovzdala krásnu medailu ich triedna p. učiteľka Mgr. Blanka Guľašiová. Všetkým prvákom želáme veľa zdravia, úsmevov a úspechov v škole!

Cvičný požiarňy poplach

Dňa 19.10.2022 sa na našej škole uskutočnil v spolupráci s technikom BOZP a PO a firmou REHAP zo Sabinova, ktorá zastrešuje v škole kontrolu hasiacich prístrojov, cvičný požiarňy poplach. Súčasťou poplachu bola aj ukážka hasenia požiaru hasiacimi prístrojmi.

Rysavá jalovica v Spišskom divadle

Kukučínovu Rysavú jalovicu si užili žiaci 7., 8. a 9.ročníka 9.11.2022 v podaní hercov Spišského divadla. Aj keď museli za kultúrou vycestovať, ale po dvoch rokoch núteného pokoja im to nevadilo a okrem kultúrneho zážitku si žiaci odniesli aj zážitok z pohľadu na Spišskú Novú Ves z najvyššej kostolnej veže na Slovensku, ktorá má výšku 87m.

Škola hrou – Chemicko-fyzikálna show

Najviac sa deti naučia interaktívnou hrou. Tak tomu nebolo inak ani v piatok, 9. 12. 2022. Malí, aj tí starší sa naučili viac o tom, ako funguje fyzika a chémia v skutočnom svete.

Tvorivé dielničky v Kežmarku

Pomaly, ale isto sa blíži čas najkrajších sviatkov v roku – Vianoc. Počas nich si snád' najviac pripomíname tradície našich predkov a podávame tak štafetu d'alšej a d'alšej generácii. Hoci tradičné sa mieša s moderným, čaro Vianoc býva neopakovateľné. Na Vianoce sa najviac tešia deti, ktoré majú z príprav a tajomného očakávania darčiekov najväčšiu a najúprimnejšiu radosť. Práve pre najmenších pripravilo Vianočné tvorivé dielničky mesto Kežmarok. Deti si mohli vytvoriť vianočný svietnik či zaujímavý veniec z jabĺčka. V Kežmarskom múzeu videli ručne vyrobené betlehemy z keramiky a mohli si tiež vyskúšať prácu s modelárskou hmotou. Predvianočný deň sme zakončili obhliadkou tradičných vianočných trhov. Ďakujeme všetkým zúčastneným i za možnosť zúčastniť sa a prežiť nezvyčajne strávený deň.

VIANOČNÁ BURZA

14. decembra 2022 sa dve triedy na prízemí našej školy zmenili na predajné stánky, v ktorých žiaci ponúkali hand-made výrobky. Vianočná burza sa v našej škole konala opäť po niekoľkých rokoch a mala veľký úspech. Žiaci aj s pomocou svojich rodičov a starých rodičov pripravili krásne a chutné výrobky, ktoré mali na burze veľký úspech nielen u spolužiakov, ale aj rodičov, ktorí prišli burzu podporiť. A že čas vianočný je tak trochu výnimočný, ľudia sú k sebe milší a prajnejší, tak aj naši žiaci poňali túto burzu dobročinne – každý z predajcov venoval časť svojho zárobku na zbierku, ktorú sme sa rozhodli venovať Občianskemu združeniu MeliBeli, ktoré pomáha detičkám s epilepsiou a ich rodinám. (www.melibeli.sk, www.fialovevianoce.sk). Žiaci aj učitelia boli naozaj štedrý a tak na účet tohto OZ poputuje 320€! Za každé jedno euro ďakujeme

Mikulášsky volejbalový turnaj

Dňa 6.12.2022 sa naši mladí volejbalisti zúčastnili volejbalového turnaja, ktorého usporiadateľom bola ZŠ s MŠ Podolíneec. Družstvá našich starších dievčat aj chlapcov v tejto búrlivej mikulášskej atmosfére vzorne reprezentovali našu školu, hoci im častokrát tréma zväzovala ruky. Svojimi výkonmi ukázali rovesníkom aj učiteľom z Podolínce, že vedia hrať volejbal. Družstvo chlapcov skončilo na krásnom 3. mieste, hoci nechýbalo veľa a mohli bojovať aj o celkové prvenstvo. Dievčatá sa snažili taktiež, ale tréma a zbytočné chyby ich odsunuli na celkové 6. miesto. Ako tréner a učiteľ v jednej osobe, však chcem všetkých našich chlapcov a dievčatá pochváliť a poďakovať im za ich snahu, výkony a za vzornú reprezentáciu našej školy. Poďakovanie patrí aj podolínskej škole za pozvanie a za vytvorenie príjemnej mikulášskej atmosféry. Už teraz sa tešíme na ďalšie športové stretnutia, ktoré by sme chceli zorganizovať na pôde našej školy.

Dávna legenda

Môj otecko Stanislav Šutor mi viackrát spomínal príbehy tykajúce sa epidémií vo Vyšných Ružbachoch, ktoré mu rozprávala jeho mama Mária Šutorová (1921-1991) a ktorej to rozprával jej starý otec Michal Hanečák, ktorý bol narodený v roku 1850.... Všetky epidémie miestny obyvatelia nazývali chole-rou i napriek tomu, že po väčšine to boli epidémie moru, ktoré sa vo všeobecnosti šírili uhryznutím blchy morovej alebo manipuláciou s infikovaným zvierat'om po väčšine potkanom.. Tradovalo sa, že počas tých epidémií zomieralo toľko ľuďi, že už nemal kto pochovávať a „truny“ sa nestíhali vyrábať. Obyvatelia si boli tak istý blížiacou sa smrťou, že už boli oblečení do nedel'ňajších vecí, aby ich takto mohli priamo pochovať, keď si po ne príde smrť. Jednu z tých epidémií volali „modré povtre“ z toho dôvodu, že vraj na tele nebožtíka bolo vidieť ako keby prešiel po tele modrý plameň. Pri poslednej veľkej epidémií na konci 19. storočia vraj miestny videli „tancujúce smrtky ako prichádzajú z Lackovej“. No najzvláštnejší príbeh bol ten, ktorý opisuje takú epidémiu v našej dedinke, ktorá vraj skosila celé obyvateľstvo a prežil „len jeden parobek od Bučora“ (Do Bučora sa vravelo na gazdovstvo nachádzajúce sa oproti pomníka padlým vojakom v centre dedinky). Takto ústne podaný príbeh mi pripadal prinajmen-

šom prehnaný a nepravdepodobný, ale zaujal ma natoľko, že som si ho zapamätala. Pri hľadaní nových informácii pri príprave mojej novej knihy Parížska kráľovská svadba, ktorá vyjde na budúci rok pri príležitosti osláv 100. výročia Rubažskej kráľovskej svadby som v Ľubovnianskom múzeu našla spísanú históriu Starej Ľubovne pánom farárom Michalom Stankom z roku 1941 a v nej zmienku, ktorá ma prekvapila. Vďaka nej záhadná vyšnoružbažská ústne podávaná legenda nadobudla nový dych a už vôbec nie je taká nepravdepodobná ako sa na počiatku zdala, ale to si už musí urobiť mienku každý z vás.

Pán farár začína svoje písanie pod názvom „Dejiny Ľubovne“ nasledovne: „Latinské porekadlo hovorí: Dejiny sú učiteľkou života! Skutočne len ten si ctí a váži svoju očinu, dedinu a vlasť, ktorý ju dokonale pozná a má aspoň kratučký pochop o tom, ako tá-ktorá obec, mesto vzniklo, aké obety donášali občania za tú-ktorú obec, kým táto založená a zriadená bola. Pravda je, že obciam, ako napr. i Stará Ľubovňa, dejiny poznať je ťažkou vecou a to preto, lebo v tej dobe, v tom čase bol zriedkavý človek, ktorý by bol vedel písať a čo i bolo niečo naznačené a popísané, to mnoho raz požiarom, ohňom a rôznymi vojnami bolo zničené.“

Na strane 25 sa doslovne píše, že: „V roku 1771 vypukla v Starej Ľu-

bovni strašná epidémia pestis čo v preklade znamená epidémia moru. Stará Ľubovňa skoro úplne vymrela natoľko, že za 5 rokov sa tu narodili len 3 deti. Epidémia zúrila tak, že staroľubovniansky kaplán Jozef Pauli, ktorý vyšiel k nemocným z domu zdravý, na ceste padol a zaraz ostal mŕtvý. Ľubovňa a okolie boli natoľko zničené, že „Generosi Hungari“ v preklade šľachetní Maďari a „Venerosi Poloni“ ctihodní Poliaci na žiadosť poľského kráľa sa tu usadili a obdržali rôzne privilégia zemanstva a títo začali predstavovať Ľubovňu, lebo predtým tam stáli len prízemne budovy, jeden poschodový dom a obecný hostinec.“ Pre zaujímavosť dodáva, že prízemne domy mali povaly, ktoré medzi sebou komunikovali tak, že sa mohol človek ľahko prechádzať po povalách všetkých domov. A na základe tejto zvláštnosti vysvetľuje ľubovniansku povesť o Kašperkovi, lebo je pravdepodobné, že sa niekto prezlečený zabával na strachu blížneho.

Na doplnenie článku som si vyhládala informácie o pandémii moru, ktorá pôvodne vypukla v roku 1770 v Rusku a rozšírila sa až k nám. Našla som veľmi zaujímavú štúdiu HISTORIA MEDICINAE SLOVACA VI. a prikladám úryvok z opisu morovej epidémie v Moskve v rokoch 1770-1772 od prof. Mgr. Miroslava Daniša, CSc.

« Príčinou morovej epidémie bolo šírenie sa nákazy z oblasti Ázie v dôsledku rusko-tureckej vojny. Do

Moskvy priniesli morovú nákazu ranení vojaci z bojov na rusko-tureckom pohraničí a z poľsko-ukrajinských pohraničných provincií. V roku 1768 sa väčšina bojov odohrávala na území Ukrajiny a Moldavska, kde práve mor prepukol. Vďaka účinnej karanténe sa vojenské operácie nezastavili, no mor v lete 1770 prenikol do Kyjeva a presunom zranených vojakov do Moskvy sa mor rozšíril aj sem. Boli vydané prvé právne dokumenty, ktoré nariaďovali zastaviť šíriace sa nebezpečenstvo, kde sa uvádzalo, okrem iného, že mor sa šíri z poľských provincií a Turecka. Polícia likvidovala zamorené oblečenie spálením, strážila morom napadnuté objekty, aby boli izolovaní chorí, aj tí, ktorí prišli do styku s chorými od ostatných obyvateľov, morom napadnuté miesta zadymovali špeciálne pripravenými zmesami bylín a síry, pochovávali mŕtvych na určených morových cintorínoch mimo mesta, obyvateľov, podozrivých z nakazenia sa morom prevádzali do karanténnych domov. Ľudí, ktorí prišli do styku s nakazenými, ale nejavili známky ochorenia, umiestňovali do špeciálnych liečebných zariadení. Množstvo prísnych nariadení, ktoré obmedzovali voľný pohyb a nariaďovali dodržiavanie hygienických opatrení boli však zo strany obyvateľstva často nerešpektované, lebo obmedzovali nielen každodenný život, ale aj obchodný styk. Obchody, trhoviská a verejné kúpele, divadlá a krčmy boli uzavre-

té a napríklad všetky transakcie sa vykonávali cez ochranné bariéry, cez ktoré sa komunikácia vykonávala za prísnych dezinfekčných opatrení. Napríklad peniaze (mince) pri platbách sa museli namáčať do rôznych roztokov, väčšinou do octu a liehu. I napriek prísnyim opatreniam nárast úmrtí dramaticky rástol. Najvyššia úmrtnosť sa prejavila koncom augusta roku 1771, keď v Moskve denne umieralo viac ako 500 ľudí a uvedené čísla mohli byť aj vyššie, lebo ľudia často úmrtia zatajovali, keďže sa obávali likvidácie svojho majetku a karantény niekoľko týždňov (väčšinou až šesť týždňov) v izolácii na to vyčlenených budovách, kde hoci mali mestom garantované zabezpečenie stravy a hygieny, väčšinou prichádzali v svojich domoch o vše-

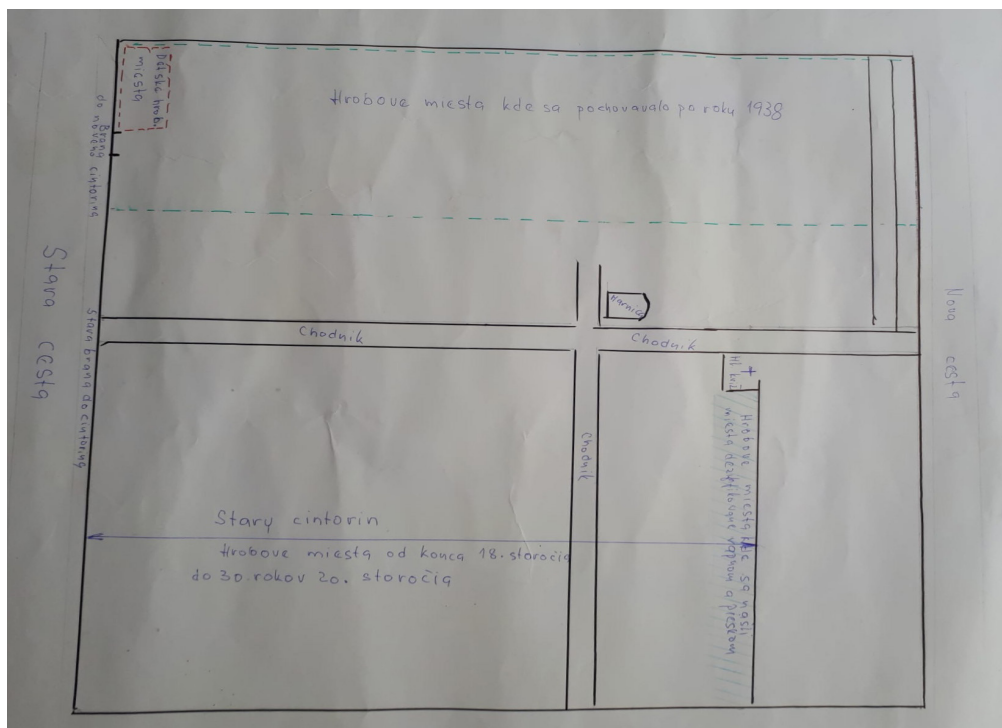
Oblečenie lekára počas epidémie moru

tok hmotný majetok a mnohé zo stavieb, ktoré boli extrémne postihnuté morom boli spaľované. Predaj bol povolený len cez zamrežované okná a dvere. V čase najväčšieho rozmachu epidémie, keď už polícia nebola schopná zabezpečovať všetky svoje povinnosti, boli na niektoré činnosti poverovaní aj mešťania za istú úplatu a najnebezpečnejšie práce odpratávania a pochovávanía mŕtvych boli zverované trestancom a väzňom s prísľubom následnej amnestie a odpustenia trestu. Na odvoz a pochovávanie mŕtvych sa spočiatku využívali aj miestni povozníci, no keď sa zistilo, že vďaka ich neprofesionálnemu prístupu pri narábaní s mŕtvymi telami sa choroba ešte viac roznáša, mohli uvedené práce vykonávať len policajné služby a ľudia na túto činnosť vyškolení. Morová epidémia začala v Moskve ustupovať až koncom októbra 1771, keď sa počet chorých a mŕtvych začal znižovať. Po znížení úmrtí sa začalo s intenzívnou očistou mesta, ktorá sa uskutočňovala najmä zadymovaním špeciálnymi zmesami a dezinfekciou vápnom, octovými a liehovými roztokmi. V roku 1772 počet úmrtí na mor klesol celkovo na 3592 ľudí. Hoci bol dňa 5. novembra 1772 vydaný výnos Kataríny II. o tom, že v Moskve bola epidémia definitívne zlikvidovaná, Komisia na boj s morom bola rozpustená až v roku 1775. Celkovo sa počet obetí morovej epidémie v Moskve odhaduje na takmer 60 tisíc, čo znamená, že zomrela sko-

ro polovica obyvateľstva Moskvy.... »

Na záver už len dodám, že nevieme, kde sa vo Vyšných Ružbachoch počas epidémie z roku 1771 pochovávali obeť, ale je pravdepodobné, že sa pri tejto príležitosti založil terajší cintorín. Nasvedčujú tomu viaceré fakty. Bolo bežne pochovávať pri miestnom kostole (cintorín v obci bol o veľkosti pozemku okolo kostola a na mieste terajšej materskej škôlky. Pri kostole sa nehĺbili hlboké hroby, lebo ako mi očitý svedok povedal, pri stavaní misijného kríža v 70. rokoch 20. storočia, počas hĺbenia základov sa v hĺbke 20-30 cm našli pozostatky kostí). V druhej polovici 18. storočia, cisár a

kráľ Jozef II vydal nariadenie, ktoré zakazovalo pochovávanie v blízkosti obydlí. Taktiež sa koncom 18. storočia staval terajší kostol, ktorý bol vysvätený v roku 1791, takže je nepravdepodobné, že sa pochovávalo na mieste staveniska kostola. No a vzhľadom na vážnosť epidémie je viac ako možné, že sa obeť pochovávali mimo chotára obce, aby sa predišlo jej rozširovaniu. Z rozprávania očitého svedka ešte vieme, že pri hĺbení niektorých hrobov nachádzajúcich sa pri hlavnom kamennom kríži na miestnom cintoríne sa v určitej hĺbke nachádzajú vrstvy vápna a piesku, ktoré slúžili počas epidémií na dezinfekciu.

Mapa cintorína

Vianoce na hrade Ľubovňa

Vianoce sú požehnaným časom, kedy v kruhu rodiny oslavujeme narodenie Ježiša Krista. Sú zároveň časom rodinnej pohody, dobrôt a darčiekov. Jeden z takýchto darčiekov sme obdržali od pani Carmen de Bourbon-Sicules (1924-2018), keď nám pred niekoľkými rokmi dovolila nazrieť do jej bohatého archívu tykajúceho sa rodiny Zamoyskej. Tento archív nie je ešte kompletne prebádaný, lebo dokumenty a korešpondencia sú vo viacerých svetových jazykoch. Ich rozlúštenie a preklady zaberajú veľa času, takže do budúcnosti tento archív ešte prehovorí, tak ako prehovorí aj dnes v tomto článku. Podarilo sa totižto preložiť niekoľko listov z taliančiny, ktoré napísala Karolína Zamoyska (1856-1941) svojej mame Izabele Habsbursko-Toskánskej (1834-1901), a v ktorých opisuje Vianoce strávené v kaštieli pod hradom Ľubovňa. Tie na hrade na konci 19. storočia strávil Andrej Zamoyski s rodinou dokopy tri krát a to v rokoch 1890, 1893 a 1896. Sú to snáď najstaršie opisy Vianoc strávených na hrade Ľubovňa a jedny z mála, ktoré opisujú vianočné sviatky v rodine Zamoyski. Dozvedáme sa, že rodina Zamoyska pripravovala pre svojich zamestnancov veľkolepé stromčekové slávnosti, počas ktorých ich obdarovávala osobnými, niektoré ručne vyrobenými

darčekom. Taktiež sa dozvedáme, že na sväté omše schádzali z hradu na saniach, aby sa pridali k miestnym obyvateľom buď staroľubovnianskeho alebo novoľubovnianskeho síce teplotou ľadového kostola, ale plného ľudského tepla, spevu a radosti z Božieho narodenia. Vychutnajzte si úryvky z korešpondencie tak ako, keď si vychutnávame salónku uchmatnutú z vianočného stromčeka!

Vianoce na hrade Ľubovňa, úryvky z listov z 21., 23. a 28. decembra 1890

Milá mamička,

"...Ďakujem mamička za dve záložky do knihy čo ste nám poslala. S Andrejom sme Vám veľmi vďační a urobili nám veľkú radosť. Včera sme sa boli prejsť na saniach. Už štyri mesiace som nevyšla ďalej ako do hradnej záhrady a na prechádzku okolo hradu. Boli sme prešťastní, že sme mohli ísť na čerstvý vzduch...."

"...Dnes sa staršie deti (Mária Jozefa (1887-1961) a František (1888-1948) sánkujú s Andrejom. Na prekvapenie sa im darí rovnako dobre ako Martinovi (dôverník rodiny Zamoyski pochádzajúci pravdepodobne z okolia Starej Ľubovne), ktorý na nich dozerá...."

"Všetci sú tu prechladení. Mali sme tu strašnú zimu, 20° pod nulou, boli by sme radi, keby bolo teplejšie. Milá mamička, chcela by som Vás popro-

siť či by ste mi mohla niečo vybaviť. Mária Jozefa (1887-1961, najstaršia dcéra) dostala na Vianoce porcelánovú bábiku, veľmi sa jej páčila a mala ju veľmi rada. Na Vianoce sme jej dali vyrobiť postieľku a skrinku, ale predstavte si to nešťastie. Náš malý Stanislav (1889-1913) ju chytil do rúk a spadla mu tak nešťastne, že sa bábika rozbila. Včera večer malička tak plakala, že som ju upokojila až keď som jej slúbila, že Vám napíšem. Mohla by ste nám kúpiť novú bábiku vysokú 35 až 40 cm, ktorá by mala blond vlasy s kučierkami na čele a s veľkými modrými očami. Ak by to veľa nestálo, tak jej kúpte šatôčky buď červené alebo svetlomodré. Táto bábika bola kúpená v Louvres, môžete ju kúpiť teraz, lebo po novom roku bude všetko drahšie predávané. Bozkávame Vaše ako aj otcove ruky a vyprosujeme Vám požehnanie. Vaša drahá dcéra Karolína...”

Vianoce na hrade Ľubovňa, úryvky z listov z 20., 27. a 28. decembra 1893

Milá mamička,

“...Opäť sme v našom hniezdočku (výraz, ktorý používali Andrej a Karolína Zamoyski len pre hrad Ľubovňa. I napriek tomu, že mali viacero bydlísk poväčšine v Poľsku, hrad bol pre nich výnimočný a považovali ho za „hlavný“ domov). Detičky sú v poriadku...”

“...V týchto dňoch som na vás veľmi myslela a prosila som Pána, aby vám udelil všetky milosti, po ktorých túžite, a to Vám naozaj obzvlášť prizvukujem. Chcela som Vám v týchto

dňoch napísať, ale ubezpečujem vás, že som nemala chvíľu pre seba. V nedeľu sa konala veľkolepá stromčeková slávnosť, na ktorej sa zúčastnilo 56 ľudí, z ktorých všetci dostali odo mňa vlnené veci a od Andreja knihu, obrázok a malý medovník, všetci sa veľmi potešili. Aj naše detičky sa mali dobre a všetci vyzerali spokojne, večer išli všetci na polnočnú omšu, ja som zostala, aby som sa starala o 4 detičky a Andrejov dom...”

“...Na prvý sviatok vianočný sme išli o 10. hodine na omšu, ktorá trvala do 12. hodiny, kostol bol veľmi plný a všetci ľudia spievali piesne prispôbené tomuto dňu, po omši sme išli k dekanovi (vikárovi), kde sme boli pozvaní na pohostenie. Večer sem prišiel páter Zaleski, jezuitský predstavený z Krakova, včera ráno bolo veľa ľudí na omši a okolo 11. hodiny sme zišli z hradu (bola som vpredu), husto snežilo...”

“...O jednej hodine obed s pánom dekanom, o tretej hodine olovrant s vikárom z Novej Ľubovne, o šiestej hodine odišiel otec Zaleski a významný nuncius, ktorý o niekoľko dní odišiel do Ríma. Išla som spať o ôsmej hodine úplne vyčerpaná. Dnes ráno o 8. hodine sme pozvaní na veľkú svätú omšu a obed do Novej Ľubovne, je tam odpustová slávnosť. Počasie je chladné, cesta je hrozná, horšia ako keď ste tu boli vy. Mária Jozefa je hrdá na to, že včera dostala list od svojej starej mamy, veľmi jej ďakuje a bozkáva jej ruky, rovnako ako všetci ostatní...”

“...Včera som celý deň nevyšla von,

napísala som vyše 20 listov, bol strašný vietor. . Očakávam, že čoskoro príde jar, najlepšie sa cítíme v apríli, lebo malí môžu byť vonku. Pozajtra (31.12.1893) pôjdeme na omšu na saniach. Spomeňte si na nás, drahá mamička, keď uvidíte krásne slnko v Cannes. Pätnásteho očakávame hospodyňu, poslala som jej peniaze na cestu, a to vďaka Vám, drahá mamička. Andrej a ja Vám pobožkáme ruky a prosíme vás, aby ste nám požehnali. Všetci Vám prajeme šťastný nový rok a dúfame, že rok 1894 bude pre všetkých šťastný, veľmi si želám, aby sme sa mohli ešte dlho vídať. Vaša drahá dcéra Karolína...“

Vianoce na hrade Ľubovňa, úryvky z listov z 21., 27. a 29. decembra 1896

Najdrahšia a dobrá matka

“...Zasielam Vám tisíc a jeden šťastných vianočných pozdravov a to aj od Andreja, ktorému je ľúto, že nemôže písať sám, ale stále leží v posteli a veľmi trpí reumatickými bolesťami, teraz najmä v rukách a v hlave. Budeme sa za Vás veľa modliť, drahá matka, a prosiť Pána, aby Vás naplnil svojimi milosťami. Máme tu hrozné počasie, nie chladné, ale veľmi vlhké. Deti veľa kašľú, najmä malá Karolína (1896-1968)“

“...Práve teraz som dostala Váš list z 24.12. a dve knihy pre Máriu Josefu. Nedokážem vyjadriť radosť malej, tak rada číta, že je to pre ňu skutočný dar. Ďakujem Vám, drahá mama, za dobré prania, ktoré nám všetkým posielate, a za modlitby za nás.

Prechladnutie sa zlepšilo, ale Andrej je stále na tom rovnako, má žltacku, veľmi trpí, je žltý ako citrón. Dnes mu lekár nariadil užívať karlovarskú soľ a mnoho ďalších liečiv. Hovorí, že na to, aby mal tak silnú žltacku, musel byť Andrej v smútku alebo mať vážne myšlienky, ktoré túto chorobu vyvolali. Viete si predstaviť, že počas Vianoc som mala Andreja, Staša, slečnu Kowalskú a Babu v posteli s horúčkou a bolesťami hlavy. Dnes, sú ale hore. Počasie je nádherné a je zima 3 stupne pod nulou. Na Štedrý deň za mnou prišiel kanonik a nechcel, aby sme išli dole (do kostola na námestí Sv. Mikuláša) na svätú omšu, vzhľadom na choroby, ktoré sa šíria v meste a zlé počasie (sychravo)....“

“...Aby som bola Andrejovi nablízku, som v jeho izbe, kde odpočíva. Chudák Andrej veľmi trpí. Lekár hovorí, že celý jeho organizmus je chorý. Možno si myslíte, drahá mamička, ako mi je smutno, tu ďaleko od všetkého. Teraz príde doktor z Gniasty (Hniezdneho), o ktorom sa hovorí, že je lepší ako ten z Ľubovne. Drahá Matka, modlite sa a myslite na nás !! Nepovedala som vám, že pri stromčeku nás bolo 58 ľudí, chýbali Andrej a Martinova manželka, všetci dostali vreckovky a vlnené veci. Vďaka vám som ich mala dosť. Blahoslavená ste, drahá mama, lebo ste mohla ísť na Vianoce na polnočnú svätú omšu. My sme sa z tadial' nesmeli pohnúť. Dnes je zima, myslím, že bude snežiť. Božkám Vám ruky, drahá matka. Ďakujem vám za všetko a taktiež ďakujem,

že ste zaslali slečne Kowalskej knihu s obrázkom. Vzdávam Vám úctu. Spolu s deťmi Vám bozkávame ruky a prosíme o požehnanie. Všetkých srdečne pozdravujem. Vaša drahá dcéra Karolína....“

Lubowla. Zamek.

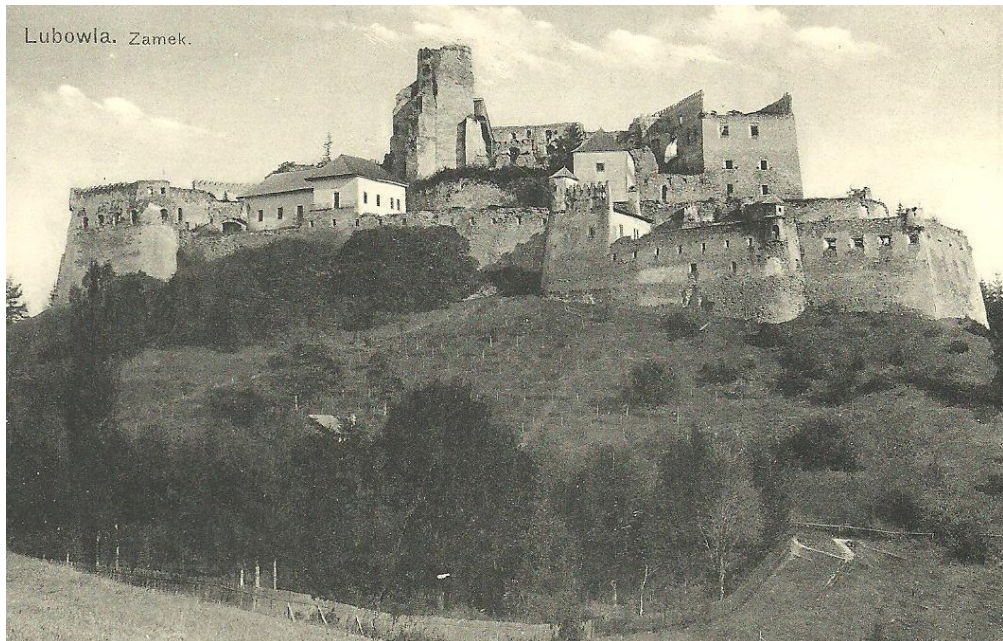

Foto hrad Lubovna

Rodina Zamojska 1904

ZVYKOVÉ PRÁVO V MINULOSTI VO VYŠNÝCH RUŽBACHOCH

Svedectvo o tom, aké práva mali naši starí dedovia zaznamenal v rámci výskumu pre Etnologický archív FiF UK v Bratislave študent Andrej Sulitka. Zaevidované pod č. 43/1968. Názov : SPIŠ II. 1968.

Dátum výskumu : 30.6. – 14.7.1968. Téma : Zvykové právo.

Informátormi boli :

1. **Štefan Grigerek, nar. 1889, č.d. 8**
2. **Ján Krutka, nar. 1905, č.d. 18**

Každá obec mala gminu (politická obec), v čele ktorej stál ryftorž (richtár) a urbár (urbár), v čele ktorého stál prezesa (predseda).

Gmina (politická obec) pozostávala z : ryftorža (richtára), kaseera (pokladníka), pšišienziniego (svedka) a dvoch burgožov (hovorili im aj obecní sluhovia). Burgože vyhlasovali najnovšie správy po dedine s bubnom a zháňali ľudí (keď to bolo potrebné k richtárovi).

Právo gminy bolo veľké. Rozhodovala politicky, keď to bolo potrebné, zasahovala do majetkových sporov gazdov, súdila za pasenie dobytku na nevhodných miestach. Vlastnila tiež dve katastrálne mapy, jedna bola grundbuchova. Gmina si vyberala z radov občanov jedného tútora, ktorý sa staral o majetok sirôt a ľudí, ktorí odišli za prácou do Ameriky.

Urbár pozostával z prezesa (predsedu), kaseera (pokladníka)

a dvoch revízorov. Okrem toho bol pre urbárgminu hajcy, ktorý dohliadal po poliach, lúkach, mladých lesoch - kultúrach, aby sa tam nerobili škody. V prípade škody hodnotil jej výšku.

Predseda urbáru vo Vyšných Ružbachoch pred prvou svetovou vojnou urobil až v Košiciach veľkú pôžičku, aby mohol kúpiť lesy od pána z Veľkej Lomničky. Ten les potom nazývali urbár. Lesy – drevo kupovali lesy od Zámoyského. Urbár bol majetkom celej dediny. Na lesoch urbár dobre zarábala. Drevo predávali židom na pílu do Podolíncu. Urbár vydával pravidelne každý rok drevo aj jednotlivým gazdom.

Povinnosťou gminy bolo, aby na každý rok zaistila pastiera pre čriedu kráv, pastiera pre čriedu jaloviny, pastiera oviec, pastiera volov do Lomničky a aby zaistila a financovala varčoža (vartáš – trúbač), zvonára a hrobára pre dedinu. S každým sa museli jednotlivo dohodnúť.

Písomné zmluvy sa robili v urbáre.

Pastier kráv prišiel okolo sv. Martina do urbáru (urbár mal niekedy aj svoju miestnosť) a dojednal písomnú zmluvu na budúci rok. Taktiež pripomínal v akom sú stave koliby po pašienkoch. Keď bol prítomný celý urbár (všetci členovia), podpísala sa zmluva. Za jeden kus dobytka dostal 25 litrov jačmeňa, 10 litrov zemiakov, kapustu, drevo a asi 2 koruny – vraj na baganče, ktoré zodrál pri pasení kráv.

Pasenie oviec - salašovanie.

V niektorý deň okolo sv. Michala sa zabubnovalo po dedine, že v urbáre sú bačovia a bude voľba baču, aby každý, kto chce poslať ovce na salaš, sa musel tejto voľby zúčastniť. V urbáre boli napríklad štyria bačovia a jeden druhému konkurovali. Jeden bača zahlásil: „Jo dom 6 a pol kg syra na ovce a ovce bedem pašč tam a tam“. Gazdovia, ktorým sa to pozdávalo vhodné, hlasovali. Druhý bača napr. ponúkal 7 kg syra na jednu ovcu a pod. Bolo to vlastne licitovanie, kto dá viac a ku komu sa nakoniec pridá väčšina hlasov. Keď sa voľba skončila a bola úspešná, urobila sa zmluva. Bača sa zaväzoval, že ovce bude pásť od 14. mája (sv. Žofie) do 30. augusta (sv. Michala) na košiaru a každý gazda dostane od jedného kusa napr. 7 kg syra. Počas leta bude vydávať dvakrát syr a každý gazda si príde po syr na salaš. Bača prihnal ovce na sv. Michala do dediny a ovce sa pásli aj naďalej. Po

máhali mu pri tom „na požond“ (po domoch) gazdovia. Za toto pasenie dostávali asi 4 kg. obilia od kusa a vlnu „na hološne“ (nohavice) od gazdiny. Vlna sa v tomto prípade dávala podľa uváženia, ale nie veľa. Okrem toho kto bol na rade, tak pastiera – baču choval. Večer musel mať varenné jedlo a na deň dostával „do torby“

Zmluvy s pastierom jaloviny a volov sa robili vtedy ako aj s pastierom kráv. Jalovina odchádzala na pašu „na Lomnicke“ okolo š v j o n t e k (t.j. koncom mája, začiatkom júna). Platenie bolo podobné ako u kráv. Pastier dostával na viac od kusa jeden chlieb. Voly odchádzali spolu s

jalovinou do Lomničky. Koniec pasenia volov bol okolo 14. júla, pred tým než začali kosiť lúky. Voly potom potrebovali na vozenie sena. Pri pasení volov pastierovi pomáhali gazdovia. Každý deň vypomáhal iný gazda – „na porad“.

Tráva z košarovania po voloch sa kupovala 25. júla na sv. Jakuba. Trávu predával urbár – formou licitácie. Gazdovia, ktorí boli veľmi chudobní a nemali ani jednu osminu, nemali právo ani v urbáre. Aby dosiahli práva urbárskeho, chodili pripravovať „šajtovat“ drevo pre učiteľa. Dva metre pripraveného dreva pre učiteľa ho oprávňovalo k tomu, že v turnuse po jari dostal kubík dreva z urbárskeho lesa. Tým, ktorí nemali právo v urbáre a museli pripravovať drevo pre učiteľa, hovorili „želiare“. Urbár mali zapísaný iba na papieri, ale v skutočnosti ho nemali.

T u r n u s bol výdaj dreva z urbárskeho lesa po jari. Každý gazda si mohol na jednu osminu pripraviť kubík dreva. Želiari, ktorí mali tzv. ž e l i a r s k e o s m i n y, dostávali iba jeden kubík dreva. Odrobiť dve želiarske osminy nebolo možné. S právom želiarov neboli spokojní bohatší gazdovia. Želiarka sa totiž miešala s normálnym urbárskym právom. Napríklad: mládenec mal právo v urbáre, ale za ženu si zobral dievča zo želiarskej rodiny, čím nadobudol právo na želiarku, ale želiarom nebol. Gazdovia sa stavali proti želiarom aj preto, že oni museli každý rok dávať učiteľovi obilie. Nazý-

vali to „sýpka pre učiteľa“, ktorá sa želiarov netýkala. Oni pripravovali zase pre učiteľa drevo, ale zároveň mali z toho úžitok, pretože dostali za to turnus, drevo z urbáru. Želiarstvo pretrvalo až po dnes. Vojenské lesy odkupovali obecný urbár a od jednej osminy v urbáre vyplácali asi 2 tisíc korún. Želiari, ktorí mali písomne zaznamenanú v urbáre jednu osminu (ale táto v skutočnosti neexistovala), dostali peniaze ako za skutočnú urbársku osminu.

Predaj dobytky

Dobytok sa predával koncom leta a v jeseni. Predávali hlavne : kravy, teľatá, ovce, prasatá a niekedy aj mladé kone. Na trhy chodili do Starej Ľubovne, Podolínca, Kežmarku, Spišskej Belej, Ľubice a niekedy až do Levoče. Dobytok predávali priekupníkom, židom, ale aj miestnym mäsiarom. Často predávali dobytok doma v dedine. Dobytok na predaj odvádzal gazda, ale nesmel pri tom chýbať najstarší syn, ktorý mu pomáhal viesť, prípadne zaháňať dobytok. Priekupníci „Liptáci“ chodili kupovať dobytok priamo do domu. Prezreli si ho v maštali a keď sa im zapáčil, tak ho vyviedli na dvor a začali sa dojednávať. V dedine nebolo zvláštne miesto, kde sa predával dobytok. Trhový poplatok sa platil v Starej Ľubovni.

Po prvej svetovej vojne boli v obci piati mäsiari, ktorí v jeseni skupovali po celej dedine ovce. Ak im to už

nestačilo, tak sa vydali na cestu smerom na Prešov a Sabinov a tam nakupovali vo veľkom. Domov sa vracali v stredu alebo vo štvrtok. Mäso rýchlo spracovali a už v piatok sa vydali s plne naloženým vozom na trh do Spišskej Soboty. Mäso poukladali len tak vo voze „takom sajtuvanke“ a priamo z toho to predávali. Obchod s baraním mäsom bol vraj veľmi výhodný. Po Vianociach prichádzali špeciálne do Vyšných Ružbách Židia a skupovali baranie kože od mäsiarov. Títo mäsiari – gazdovia, kupovali neskôr aj kravy, alebo aj svine na mäso. Mäsiari nekupovali dobytok na trhu, ale len po súkromníkoch. Niekedy prihnali do dediny naraz kravy aj ovce. Mäso sa nepokúšali spracovávať. Obchod mäsiarov z Vyšných Ružbách kvitol až do druhej svetovej vojny.

Voľy do záprahu chodili kupovať na východné Slovensko, taktiež aj kone. Prasiatá predávali na trhu (jarmaku) v Podolínci a v Starej Ľubovni. Priamo z domu prasiatá predávali len málo. Dobytok sa nepredával na váhu. Ani mäsiari nevážili dobytok. Váha sa odhadovala len tak od oka.

Židia často kupovali na jarmoku teľatá. Keď bola kúpa dojednaná, tak Žid trikrát vytrhol teľatú z chrbta srst'. Potichu si pri tom povedal niečo v tom zmysle : nech skoro zabudne krava. Vyškľbnutú srst' bolo potrebné zobrať so sebou domov. Doma sa dala do chleba a dali to zjesť krave,

od ktorej bolo predané teľa.

Krava sa na jarmok viedla na novom povraze, ktorý sa iba k tomu účelu kúpil. Kupujúcemu sa krava podávala nie s holými rukami, ale gazda (predávajúci) zobral povraz do pravej ruky cez chrbát a takto ho podal kupujúcemu. Kupujúci prevzal povraz tiež pravou rukou a cez chrbát. Nie s holými rukami. Potom si priali šťastie. Predávajúci dal kupujúcemu dve mince a ten si ich dal do klobúka. Potriasol s nimi a hodil na zem. Keď padlo číslo a znak, to znamenalo, že dobytok bolo potrebné na čas podržať a potom zase ďalej predať. Obidve čísla znamenalo hneď predať. Obidva znaky – ponechať si dobytok. Bude z neho výborný chov. Potom už išli vypiť oldomáš.

Prvý platil oldomáš ten, kto predal. Pri štrnganí ten, ktorý predal kravu povedal : „ nech vos pon Bog pozegno s tom krovom a mnie s temi pieniondzami „,

Kalendár významných historických udalostí v našej obci

Pred 250 rokmi:
10.

novembra
1772 bola obec Vyšné Ružbachy, vtedy patriaca pod Panstvo Podolíneč, slávnostne vrátená do Uhorska. Skončil sa tak 360 rokov trvajúci záloh.

Pred 90 rokmi:

23. októbra
1932 zhorela spolu s mlátačkou Leščinského stodola plná úrody.

Pred 125 rokmi:
30.

augusta 1897
bol posvätený kamený kríž v lokalite „Nad Scafkom“, popri chodníku do susednej obce Lacková. Postavili ho Janos i Matias Selep, ako prejav vďaky za dobrý prameň kyslej vody (scavy).

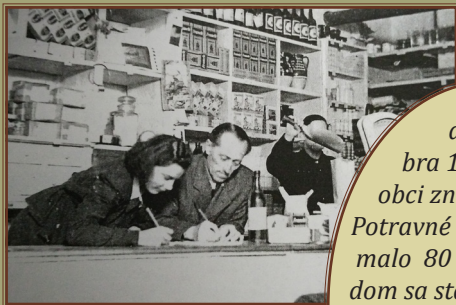
Pred 90 rokmi:

V
roku 1932 sa začal budovať rezer-
voár na vodu Pod Kycorou.
Vodovod zásoboval
vodou všetky kúpeľné budovy,
16 hydrantov rozmiestnených v
obci, budovu kaštiela
a rodinný dom richtára
Štefana Leščinského.

Pred 85 rokmi:
V

roku 1937 vznikol v obci prvý folklórny súbor pod vedením richtára Štefana Leščinského. Súbor spracoval tradičné folklórne zvyky, s ktorými sa predstavil v miestnych kúpeľoch, v liečebných domoch vo Vysokých Tatrách, ba účinkoval aj v pražskej Lucerne.

Pred 80 rokmi:
15.
decem-
bra 1942 bolo v
obci znovu založené
Potravné družstvo, ktoré
malo 80 členov. Predse-
dom sa stal Štefan Koval'.
Zo zapožičaných príspevkov
členov 150 tis. Kčs odkúpili
od grófa Jána Zamoys-
kého prízemnú budovu
dnešného Hotela
Magura.

Pred 85 rokmi:

15.
augus-
ta 1937 bola
posvätená kapln-
ka „Pod Turo-
vou“

Pred 85 rokmi:

V
roku 1937
si občan Michal
Grech, ako prvý za-
dovážil sejačku zrnín
na konský
potáh.

Pred 80 rokmi:

V októbri 1942
po dlhodobých sporoch,
Obec kupuje od mesta Po-
dolínec lesy, lúky a a pastviny
vo výmere 600 kat. jutár za 3
mil. 500 tis. KS. K tomu trovy
spojené s kúpou 200 tis.
KS.

Pred 65 rokmi:

V roku 1957
vtedajší správca kúpeľov
V. Pellionis necháva zbúrať
ešte neukončenú trojposcho-
dovú budovu „Izabela“, ktorá
stála severne od Štrand hotela.
Statika budovy bola narušená na
viacerých miestach. Budova
postupne praskala.

Pred 70 rokmi:

7. apríla
1952 zaniklo
Potravné družstvo.
Vznikla „Jednota „
spotrebné družstvo

Pred 70 rokmi:

Od
roku 1952 si
občania pos-
tupne napájajú
vodovodné prípo-
jky do svojich
domov.

Pred 50 rokmi:

V roku 1972
lesník Vrbiar zastre-
lil v našich lesoch jeleňa
osemnásťročného. Kus bol
ohodnotený podľa medz-
inárodnej tabuľky CIC
na 236 bodov.

Pred 45 rokmi:

V roku 1977
za začala rozsiahla
výstavba poschodových
rodinných domov po
oboch stranách novej
cesty.

Pred 45 rokmi:

V roku 1977
bola odovzdaná do
užívania nová prí-
jazdová cesta z Nižných
do Vyšných Ružbách.

Pred 55 rokmi:

V roku 1967 sa
postavila nová kamen-
ná ohrada cintorína. Ma-
jstrom stavby bol kamenár
Ján Petřík. Vybudovali sa
komunikačné chodníky a
vysadili okrasné dre-
viny.

Pred 35 rokmi:

JRD Kukura vytvorilo jazdecký oddiel. Pre tento účel družstvo chová 11 koní.

Pred 35 rokmi:

V celom areáli kúpeľov sa prevádza stredotlaký rozvod plynového potrubia. Uhoľné kotolne sa prerábajú na plynové.

Pred 35 rokmi:

V roku 1987 sa ukončila výstavba nového vodovodu, ktorého rozvody sú v celej obci a kúpeľoch. Použilo sa hrubo plastové potrubie

Pred 40 rokmi:

V roku 1982 poľovnícke združenie Jelenec vybuďovalo lesnú oboru na chov danielov a muflónov. V tom roku v našich lesoch poľovníci odstrelili 11 vlkov.

Pred 35 rokmi:

Hydrogeologický podnik Žilina vykonáva v chotári obce nové zemné vrty. Najhlbší 1200 m navrtali pri kúpalisku.

Pred 35 rokmi:

V roku 1987 sa v lokalite „Mláky“, blízko sochárskeho sympózia, začali budovať dve viacposchodové budovy pre rekreačné účely Vsl. št. lesov Košice a Hnedouhoľných baní Most.

Pred 30 rokmi:

V tomto roku bolo napojených na plynové vykurovanie 49 rodinných domov.

Pred 30 rokmi:

24. apríla 1992 Zamagurské lesy v Podolínci vydali Urbáru Vyšné Ružbachy 491,07 ha. lesov, lúk a pastvín. Predsedom urbáru bol zvolený Jozef Gončár

Pred 30 rokmi:

V roku 1992, v zmysle príslušných zákonov, požiadalo obec o vydanie majetkov grófa Jána Zamoyskeho 5 jeho dedičov, ktorí ale nespĺnili podmienky pre vydanie majetkov.

Pred 30 rokmi:

V decembri 1992 bola v Nižných Ružbachoch odovzdaná do užívania Čistička odpadových vôd, do ktorej sa vlievajú aj splašky z našej obce.

Pred 25 rokmi:

Ukončila sa výstavba trojposchodovej budovy „Travertín II.“ v kúpeľoch, v ktorej je 80 dvojlôžkových izieb. Stav zamestnancov v kúpeľoch sa zvýšil na 180.

Pred 25 rokmi:

Ministerstvo kultúry vyhlásilo areál Medzinárodného sochárskeho sympózia za kultúrnu pamiatku.

Tradičné ružbašské vianočné a novoročné vinše

Na Božie narodenie

A ja Vom tu vincje na te švjnty Vilije,
zyby šče še pši scynšču, pši zdovju,
pši Boskym pokoju
docykalí drugyj švjntyj Vilije.
Pohvalëňi Jezus Kristus !

A ja Vom tu vincuje, co se od milego
Pana Boga prošiče.

Scynšče, zdovje, Boske pozygnaňe.
Zyby Vas Pan Bog pozegnou,
jak z ňeba rosa pada.
Pohvalëňi Jezus Kristus !

Vincuje Vom v tote slavne švjnta
Krista Pana narodzyňa,
zyby Vom dou Pan Bog zdovja,
scynšča, scyre Boske pozygnaňe
ňy l'ym tego roku, aľe i na drugi rok.
Zyby šče še mogli s Kristym Panym ra-
duvač,
i Jymu pšyšpivuvač.
Ja Vom to zy serca vincuje.
Pohvalëňi Jezus Kristus.

A ja Vom tu vincuje na to Boské naro-
dzyňe,

zyby šče še docykalí drugego Bozego
narodzyňa.

Pši scynšču, pši zdovju, pši Boskym
pokoju.

A co sobje od Pána Boga zycyče,
zyby šče mjeli tak scyro jak z ňeba
rosa padá.

Pohvalëňi Jezus Kristus.

Na Nový rok

Vincuje Vom vincuje na tyn Novy rok,
zyby Vom s pjeca odľečou pravy bok,
a s komina džura, dajče čotko kuha.
Pohvalëňi Jezus Kristus.

A ja Vom tu vincuje,
bo na pjecu daco cuje,
a vincuvač ňypšystane,
pokym daco ňydostane.
Vincuje Vom scynšľivý Novy rok.
Pohvalëňi Jezus Kristus.

Stary rok še loncy a novy še rodží.
Tak to us rok co rok vy švječe hodží.
Je us starym zvykym v tyj švjntyj hvilí,
zycyč se vzajymňe duzo zdovja, šily.

28.
JANUÁR
2023

II. ROČNÍK REPREZENTAČNÉHO PLESU

BIELY DOM
★ ★ KÚPELE ★ ★
VYŠNÉ RUŽBACHY

CENA:

DO 31. DECEMBRA 49€

OD 31. DECEMBRA 59€

PREDPREDAJ VSTUPENIEK

OBECNÝ ÚRAD VYŠNÉ RUŽBACHY A
RECEPCIA GRAND HOTEL STRAND ****

CELOVEČERNÝ HUDOBNÝ HOŠŤ
KAPELA SOUL

CENA VSTUPENKY ZAHŔŇA:

3-CHODOVÉ MENU OD ŠÉFKUCHÁRA MAREKA BREZINU
BOHATÝ NESKORÝ BUFET
PRÍPITOK

OBEC
VYŠNÉ RUŽBACHY

KÚPELE
VYŠNÉ RUŽBACHY

Štefanská zábava

zabavte sa v ikonickom Bielom dome

26. december 19.00

historická budova Biely dom
vstupné 5 €

O zábavu sa postará DJ Joy

Darujte nám 2% z Vašich daní

Informácie o poukázaní 2 % z dane

IČO:4238060

Právna forma: Občianske združenie

Názov: Ružbašský Prameň o.z.

Adresa: Vyšné Ružbachy 169, 065 02 Vyšné Ružbachy

Ružbašský Prameň o.z. si Vás dovoľuje osloviť s požiadavkou o poukázanie 2 % z Vašich daní, ktoré budú použité na chod nášho občianskeho združenia. Vďaka poskytnutiu 2 % z Vašich daní, budeme môcť zatraktívniť Obec Vyšné Ružbachy, tlač nášho časopisu Ružbašské žrodelko. V prípade, že sa rozhodnete pomôcť nášmu združeniu takýmto spôsobom, budeme Vám veľmi vdáční.

AKO NA TO?

A). ZAMESTNANEC:

1.) Začiatkom roka požiadajte svojho zamestnávateľa o vykonanie ročného zúčtovania preddavkov na daň z príjmov za predošlý rok a o vystavenie potvrdenia o zaplatení dane.

2.) Vyplňte vyhlásenie o poukázaní 2 % dane pre Ružbašský Prameň o.z. Vypíšte Vaše meno, rodné číslo, bydlisko a sumu zodpovedajúcu 2% zaplatenej dane. Najneskôr do 30. apríla príslušného roku pošlite alebo doručte tlačivá daňovému úradu v mieste Vášho bydliska.

B.) SZČO, KONCESIA, INÁ ZÁROBKOVÁ ČINNOSŤ, PRÁVNICKA OSOBA (s.r.o., a.s., k.s., v.o.s., družstvo a pod.)

v daňovom priznaní prosíme uvedte názov, sídlo a IČO nášho občianskeho združenia Ružbašský Prameň, tak ako je uvedené na tlačive „Vyhlásenie“.

(Ružbašský Prameň o.z., Vyšné Ružbachy 169, 065 02 Vyšné Ružbachy, IČO:4238060)

UPOZORNENIE !

výška 2 % z dane z príjmov fyzických osôb musí byť minimálne 3,32 €
2 % z dane môže poukázať fyzická osoba len v prospech jednej organizácie.

Používajte len vzory tlačív (potvrdenie, vyhlásenie), ktoré boli vydané v Oznámení Ministerstva financií SR.

Za Vašu podporu Vám vopred ďakujeme!

OBEC VYŠNÉ RUŽBACHY

2023

Január

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Február

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

Marec

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Apríl

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Máj

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Jún

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Júl

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

August

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

September

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Október

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

November

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

December

Po	Ut	St	Št	Pia	So	Ne
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

- vývoz plastov a kovov
- vývoz skla
- vývoz NO a VOO
- vývoz papiera
- vývoz komunálneho odpadu

RUŽBAŠSKÉ ŽRÓDELKO

Občasník. Ročník III. Číslo 2/2022. Noviny sú registrované na Ministerstve kultúry pod číslom EV 5768/19. Expedícia novín je zabezpečená do všetkých domácností v obci Vyšné Ružbachy. Uzávierka tohto výtlačku: 15. december 2022. Ružbašské žrodello je vydané vďaka finančnej podpore obce Vyšné Ružbachy a z príspevkov 2%. ĎAKUJEME

Vydáva:

Ružbašský Prameň o.z.

Vyšné Ružbachy 169

065 Vyšné Ružbachy

IČO: 42380600

www.ruzbasskypramen.sk

Zodpovedný redaktor:

Mgr. Marcela Malá

info@ruzbasskypramen.sk

Redaktori:

Annamária Bežillová

Katarína Chapuis Šutorová

Peter Fabis

Anna Krutková

Mgr. Peter Martinek

Ing. Jana Mindeková

Jazyková úprava:

Mgr. Mariana Dudžíková

Grafické spracovanie:

Bc. Dárius Heban

